

L-ITTRA LIL FILEMON AWTORITÀ U SKJAVITÙ

Marcello Ghirlando

L-Ittra lil Filemon hija l-iqsar mill-ittri kollha ta' l-Appostlu Pawlu. Hija l-ittra l-aktar personali ta' Pawlu u l-unika li Pawlu kiteb b'idejh stess (v.19). Anke jekk hija miktuba lil Filemon, bhala persuna privata, hija anke ittra li giet mahsuba biex tinqara lill-komunità li

tingabar fid-dar ta' Filemon (v.2). Jidher li l-ittra trid tohroġ għad-dawl il-fatt li l-affarijiet 'personali' tan-nisrani imissu wkoll l-imġiba konkreta tiegħu anke fil-komunità.

Pawlu għandu sentimenti delikati hafna f'din l-ittra, anke jekk juri li ma jridx itaqal lid-dixxipli tiegħu bl-awtorità mogħtija lilu. Għalhekk ma jimponix: jitlob, jissuġġerixxi u jhegġeġ b'delikatezza umana tal-ghageb.

Probabbilment Pawlu kiteb din l-ittra minn Ruma jew Ċesarija. L-awtenticità ta' din l-ittra rarament giet iddubitata - fl-ittra hemm il-lingwaġġ, l-istil u l-qalb ta' Pawlu. Hija ittra li hija kontemporanja mal-Ittra

lill-Kolossin. Pawlu qed ibati l-habs. Id-destinatarju huwa persunaġġ importanti fil-komunità ta' Kolossi, bniedem li kien ġie konvertit minn Pawlu, meqjus ukoll bhala kollaboratur tiegħu (v.1).

Iċ-ċirkustanzi tal-ittra nistgħu nehduhom mill-itttra stess. Onesimu, ilsir ta' Filemon, kien harab. Meta jiltaqa' ma Pawlu jikkonverti u jsir kollaboratur ta' Pawlu (Kol 4:9). Pawlu jzommu miegħu u b'hekk tinholoq sitwazzjoni prekarja għaż-żmien: Pawlu kien żammu bla permess ta' Filemon u b'hekk seta' jitqies bhala kompliċi fil-ksur tad-dritt privat. Pawlu għalhekk jiddeciedi li jerga' jibgħat lil Onesimu lil sidu. B'din l-ittra f'idejn Onesimu, Pawlu

jitlob lil Filemon biex jilqa' lill-ilsir tiegħu bhala huh, anzi daqslikieku kien Pawlu nnifsu....Pawlu juri x-xewqa li Onesimu jerga' jintbagħat miegħu biex ikompli jgħinu fix-xandir tal-Evangelju.

L-Ittra hija ta' interess kbir. Anke jekk Pawlu ma jittrattax direttament il-kwistjoni ċivili ta' l-iskjavitù, huwa jfakkar li fi Kristu Ġesù kulhadd huwa ugwali, fi Kristu m'hemmx hieles u anqas ilsir (ara: Gal 3:28); anzi, ilsiera u sidien iridu jinhabbu bejniethom (ara: Rum 12:10). Għandna żerriegħa mill-isbaħ li kellha tikber u turi li fil-Knisja, il-komunità l-ġdida ta' Kristu l-Mulej, kulhadd huwa ugwali, kulhadd parti waħda minn fraternità universali.

X'qal Pawlu lil Filemon

L-Ittra hija qasira u nistgħu ngibuha kollha testwalment.

¹Pawlu, prigionier ta' Kristu Ġesù u hija Timotju lil Filemon sehibna l-għażiż fix-xogħol, ²u lil oħtna Appja u lil Arkippu, suldat magħna, u lill-knisja li tingabar f'darek: ³Grazzja u sliem għalikom minghand Alla Missierna u Ġesù Kristu.

⁴Niżzi ħajr dejjem lil Alla tiegħi u niftakar fik fit-talb tiegħi. ⁵Jiena smajt bil-fidi li għandek fil-Mulej Ġesù u l-imħabba tiegħek għall-qaddisin. ⁶Nitlob li

l-fidi li inti taqşam mal-oħrajn ikollha l-qawwa li twassal biex jingħaraf it-tajjeb kollu li hemm fina minħabba fi Kristu. ⁷Jiena fraħt ħafna u qawwejt qalbi bl-imħabba li għandek; għaliex, hija, il-qlub tal-qaddisin strieħu fik.

⁸Għalhekk iktar milli nikkmandak tagħmel li jenħtieg - kif nista' nagħmel b'wiċċi minn quddiem fi Kristu - ⁹jiena nitlobok, f'isem l-imħabba; jiena, Pawlu, raġel xwejjajh, u issa prigionier ta' Kristu Ġesù, ¹⁰qiegħed nitlobok bil-herqa għal ibni, li jiena nissilt fil-ktajjen,

għal Oneżimu, ¹¹dak li darba lilek ma kien jiswielek għal xejn, imma li issa jiswielna, kemm lili u kemm lilek. ¹²Jiena bghatthulek lura, lilu, bħallikieku bghatthulek qalbi stess. ¹³Xtaqt kieku żammejtu miegħi, biex, kif jien fil-ħabs għall-Evangelju, idur bija minflok hu. ¹⁴Iżda ma ridt nagħmel xejn mingħajr ma nara x'jidhirlek int, biex l-opra tajba tiegħek ma tkunx għamiltha bilfors, imma tkun hierga mill-qalb. ¹⁵Għandu mnejn li għalhekk hu telaq minn miegħek għal ftit, biex inti terga' tiksbu lura

għal dejjem, ¹⁶mhux iktar bhala l'sir, imma xi haġa iktar minn l'sir, bhala h'uk għażiż; għażiż fuq kollox għalija, imma kemm iktar għalik, skont id-dinja u skont il-Mulej.

¹⁷Int mela, jekk inti qalb wahda miegħi, ilqgħu bhallikieku kont jien! ¹⁸Jekk naqsek f'xi haġa jew jekk għandu jagħtik, ixhet kollox fuqi. ¹⁹B'idi stess qiegħed nikteb: "Jiena, Pawlu, inhallsek" - biex ma ngħidlekx li inti stess taf lilek innifsek lili. ²⁰Iva, hija, nitlobok, aghmilli dan il-pjaċir minhabba fil-Mulej. Serrahli qalbi fi Kristu.

²¹Ktibtlek għax jiena żgur li int tisma' minni, anzi jiena naf li se tagħmel aktar minn hekk. ²²Fl-istess hin hejjili kamra, għaliex nittama li bis-saħħa tat-talb tagħkom nerga' ningħata lilkom.

²³Iselli għalikom Epafra prigunier miegħi għal Kristu Ġesù; ²⁴Marku, Aristarku, Dema, Luqa, shabi fix-xogħol. ²⁵Il-grazzja tal-Mulej Ġesù Kristu tkun magħkom.

It-Taqsam tal-Ittra

Nistgħu naqsmu l-Ittra lil Filemon f'erba' partijiet: tislja tal-bidu fil-vrus 1-3; ringrazzjament u talba fil-vrus 4-7; it-talba ta' Pawlu lil Filemon fil-vrus 8-20 u

t-tislijiet tal-aħhar fil-vrus 21-25.

Fl-ewwel tlett ivrus Pawlu, li jiddeskrivi ruħu bhala prigunier ta' Kristu, u Timotju jawguraw grazzja u sliem minghand Alla u Sidna Ġesù lil Filemon, lil Appja u lil Arkippu.

Fil-vrus 4-7, Pawlu jrodd haġr lil Alla għall-fidi u l-imhabba li Filemon għandu għall-aħwa. Pawlu jitlob li l-fidi li Filemon jaqsam mal-oħrajn ikollha l-qawwa li tohrog għad-dawl it-tajjeb li jsir f'isem Ġesù Kristu. Pawlu jifrah bl-imhabba tal-kollaboratur tiegħu u għall-faraġ li hu qasam lill-aħwa.

Fit-tielet parti, il-vrus 8-20, Pawlu jistqarr li hu għandu l-libertà li jikkmandah dak li għandu jagħmel. Imma fil-vers 9 juri li jippreferi jitolbu f'isem l-imhabba għal ibnu Onesimu, li huwa nissel fil-ktajjen. Onesimu wasal għall-fidi fi Kristu fil-waqt li Pawlu kien qed ibati l-habs. Pawlu jgħid li Onesimu

darba kien jiswa lil Filemon, u issa fil-fatt huwa utli għat-tnejn li huma. Fil-fatt, Pawlu jibagħtu lura lil sidu imma daqsliekieku bghatlu qalbu stess.

Fil-vrus 13-16, Pawlu jistqarr li kieku xtaq iżommu miegħu biex ikompli jdur bih fil-habs li huwa kien qed ibati minhabba l-Evangeliu. Imma pprefera li dan ma jagħmlux biex Filemon ma jkunx obligat jagħmel it-tajjeb bil-fors. Issa Filemon se jikseb lil Onesimu għal dejjem - iżda mhux aktar bhala l'sir, imma bhala xi haġa aktar minn l'sir, bhala h'uk l-għażiż, kemm skont id-dinja u kemm skond il-Mulej.

Fil-vrus 17-20, Pawlu jfakkar il-hbiberija bejnu u bejn Filemon u f'għieh din il-hbiberija jitolbu jilqa' lil Onesimu bhallikieku kien Pawlu nnifsu. Anzi, jekk hu naqsu f'xi haġa, jitolbu jixhet kollox fuqi. Pawlu jiggerantixxi din it-talba meta jistqarr: "B'idi stess qiegħed nikteb: Jiena Pawlu

nħallsek”. Imma jfakkru li hu nnifsu, Filemon, huwa debitor ma’ Pawlu għaliex hu fil-fatt kien nislu fi Kristu Ġesù. Fil-vers 20 Pawlu għalhekk jitlob b’herqa: “Iva, hija, nitolbok, aghmilli dan il-pjaċir minħabba fil-Mulej. Serrahli qalbi fi Kristu”.

Fil-konkluzjoni, il-vrus 20-25, Pawlu juri l-fiduċja tiegħu li Filemon jisma’ minnu. Anzi, jaf li kien sejjer jagħmel hafna aktar minn hekk! Fil-vers 22 jitolbu ihejjilu kamra, bit-tama li bis-saħħa tat-talb tal-komunità hu jerga’ jinheles u jingħata lilhom.

Fil-vers 23 jibgħatlu t-tislijiet ta’ Epaфра, anke hu fil-ħabs ma’ Pawlu, flimkien mat-tislijiet ta’ Marku, Aristarku, Dema, Luqa, kollha šhabu fix-xogħol. U Pawlu jagħlaq

billi jawgura “Il-grazzja ta’ Ġesù Kristu tkun magħkom”.

Xi konsiderazzjonijiet

Din l-ittra tista’ tghinna nagħmlu xi ftit konsiderazzjonijiet rigward l-awtorità appostolika u kif Pawlu jużaha b’mod ġust u rett.

Fil-vers 8 Pawlu jistqarr li kellu l-awtorità fi Kristu li jikkmanda lil Filemon dak li kellu jagħmel. Fil-vers 9, imbagħad, iġid li jippreferi jitolbu f’isem l-imħabba. Fil-vers 14 imbagħad iġib il-motivazzjoni ta’ din id-deċizzjoni tiegħu: ma riedx iġagħlu jagħmel it-tajjeb. Għalhekk jidher li l-appostlu għandu l-awtorità biex jikkmanda lil min jemmen fi Kristu fuq kif għandu jġib ruħu; imma meta din

il-ħaġa għandha x’taqsam fl-għemil tat-tajjeb, huwa jaf li ma jistax iġiegħel bilfors għax inkella il-ħaġa tajba ma tibqax tajba. Issir xi ħaġa ta’ bilfors u li ma ssirx bl-imħabba. Huwa proprju għalhekk li Pawlu jagħraf tajjeb jitlob f’isem l-imħabba, is-sentiment li ċertament iwassal għat-tajjeb. Interessanti ninnutaw kif Pawlu huwa konxju li, veru għandu l-awtorità li jikkmanda, imma din l-awtorità hija limitata mil-libertà ta’ kuxjenza ta’ min jemmen. Quddiem dan il-ħelsien interjuri li Alla jagħti lil kull bniedem b’grazzja naturali, anke l-awtorità appostolika ma tistax tuża l-forza, imma trid tilbes l-imħabba divina biex il-kelma mogħtija tiġi milqugħa.

Fil-vers 16 Pawlu jistqarr li kien qed jibgħat lil Onesimu, mhux aktar bhala ilsir, imma bhala wiehed mill-aħwa. Imma Onesimu huwa ilsir ta' Filemon minkejja dan. Għalhekk irridu ninterpretaw il-kliem ta' Pawlu. Bil-fidi fi Kristu, kemm l-ilsir Onesimu u kemm is-sid, Filemon, għandhom l-istess dinjità ta' wlied Alla. Bejniethom ma hemmx aktar differenza, il-għaliex fi Kristu saru aħwa ta' xulxin. Imma l-kundizzjoni soċjali tibqa' differenti. Onesimu huwa dipendenti minn Filemon, is-sid. Dan ifakkarna li l-fidi m'għandhiex l-iskop li tbiddel il-kundizzjoni soċjali ta' min jemmen, imma

toffri lil kulhadd il-filjolanza divina biex kulhadd, mingħajr distinzjoni ta' xejn, jista' jilqa' d-don tal-fidwa. Għal din ir-raġuni Pawlu jerga' jibgħat lura lil Onesimu bhala ilsir lil sidu; u jagħmlu mingħajr tfixkil il-għaliex jaf li Onesimu, l-ilsir, fil-fidi huwa hieles. U jitlob lil Filemon biex jerga' jilqgħu mill-gdid fid-dipendenzi tiegħu għax jaf li fil-fidi se jqisu ugwali għalih innifsu, in kwantu huh fi Kristu.

Fil-vrus 18-19 Pawlu joffri eżempju sabih ta' onestà morali. Ma jordnax lil Filemon biex jikkancella d-djun ta' Onesimu, imma jgħid li huwa nnifsu huwa

dispost li jhallas biex iġhin lil Onesimu. Pawlu juri li hu onest. Ma jgibx ruhu daqsliekeku kien is-sid tal-beni ta' Filemon, imma jagħraf dak li huwa dovut lilu skont il-gustizzja u skont id-dritt komuni tal-bnedmin. Skont dan id-dritt, min jagħmel id-dejn irid ihallsu u jrodd lura dak li jkun issellef. B'hekk Pawlu jagħraf li l-awtorità appostolika tiegħu ma tagħtihx dritt fuq il-beni tal-oħrajn; b'hekk jiddikjara r-rieda tiegħu li jghin lil Onesimu b'għidu stess billi jhallas id-dejn. Bil-karità divina jwettaq dak li huwa tajjeb skont il-gustizzja u d-dritt uman.

Fid-dawl ta' din l-Ittra rridu nagħmlu konsiderazzjoni oħra rigward l-iskjavitù, problema li l-ewwel Insara kellhom ukoll jaffrontaw meta wiehed jiftakar li kienu ħafna l-iskjavi li kienu laqgħu l-Kristjaneżmu. Jidher li f'1 Kor 7: 17-24 kien twieled moviment ta' emancipazzjoni mill-iskjavitù. Lill-Korintin Pawlu jkellimhom mir-realtà l-ġdida li jgħib it-twemmin fi Kristu: "Dak li kien ilsir meta sejjahl u Mulej, issa hu bniedem ħieles fil-Mulej. Hekk ukoll, jekk wiehed kien imsejjah meta kien ħieles, issa hu lsir ta' Kristu" (1 Kor 7:22). Pawlu jhalli l-bieb miftuħ lill-ilsiera biex jiksbu anke l-liberta' soċjali fil-vers 21: "Kont ilsir meta kont imsejjah, tħabbilx rasek; ehles jekk tista', imma fittex l-aħjar".

Il-ħsieb ta' Pawlu jidher anke ċar fl-Ittra lil Galatin 3:28: "Issa ma hemmx iżjed Lhudi u anqas Grieg, ma hemmx ilsir u anqas ħieles, ma hemmx raġel u anqas mara; għax intom ilkoll haġa waħda fi Kristu Ġesù". Huwa għalhekk irrelevant, fid-dawl tal-fidwa fi Kristu Ġesù, intix ilsir jew ħieles anke jekk Pawlu jagħraf li jeżiżtu barrieri soċjali, reliġjużi u kulturali sakemm qegħdin fid-dinja.

Mhux ta' b'xejn allura li fl-Ittra lil Filemon Pawlu jagħmel appell għall-valuri nsara tal-fraternità u tal-imħabba... filwaqt li, kif rajna, iħalli d-deċiżjoni lil Filemon iħallix ħieles lil Onesimu biex ikun ta' qadi għal Pawlu fil-missjoni tal-evanġelizzazzjoni.

Jidher li b'hekk Pawlu jinsisti fuq bidla tal-qalb fir-relazzjonijiet interpersonali aktar milli bidla soċjali tal-istituzzjoni. Juri li l-Kristjaneżmu jmur fil-qalba tal-isfidi soċjali u jlaqqamhom fil-valuri veri, xhieda ta' Ġerusalem il-ġdida li hija l-indirizz aħħari tal-bnedmin li jemmnu u jgħixu fi Kristu Ġesù.